

29. Кривенька качечка / художник О. Гребенюк. – К. : Вид-во «Махаон-Україна», 2002. – С. 15.
 30. Огар Е. І. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. / Е. І. Огар ; Укр. акад. друкарства. – Л. : Аз-Арт, 2002. – С. 7.

УДК 070.445

Т. Й. Жалко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

Сучасні періодичні видання для дітей: інформаційний аспект

Роботу виконано на кафедрі документознавства та інформаційної діяльності ЛІРОЛ Університету «Україна»

У статті розглянуто інформаційні особливості сучасних періодичних видань для дітей. З'ясовано комунікаційно-інформаційне наповнення дитячої періодики та окреслено головні теоретичні аспекти з метою покращення якості періодичних видань для дітей у сучасному інформаційному просторі.

Ключові слова: преса для дітей, журнал, газета, зміст, інформаційне наповнення видання.

Жалко Т. И. Современные периодические издания для детей: информационный аспект. В статье рассматриваются информационные особенности современных периодических изданий для детей. Автор вносит ясность в коммуникационно-информационное наполнение детской периодики и очерчивает главные теоретические аспекты с целью улучшения качества периодических изданий для детей в современном информационном пространстве.

Ключевые слова: пресса для детей, журнал, газета, содержание, информационное наполнение издания.

Zhalko T. Y. Modern Children's Periodicals: Information Aspect. Information peculiarities of modern children's periodicals are considered in the article. The author examines communicative-information content of children's periodicals and describes its main theoretical aspect to improve the quality of children's periodicals in modern mass media sphere.

Key words: children's periodicals, magazine, newspaper, content, information content of edition.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні полиці книгарень будь-якого міста рясніють яскравими обкладинками дитячої періодики, серед яких перше місце посідають журнали, спрямовані на різну цільову аудиторію (від немовлят до підлітків та юнацтва), і дитячі газети, які певною мірою поступаються популярністю й інформаційними запитами масового споживача перед дитячими журналами. Ніша цього виду друкованої продукції з кожним роком стає все колоритнішою й привабливішою. Однак варто зауважити, що розширюється й багатіє вона не стільки коштом українського меценатства, скільки завдяки активній позиції російської сторони. Але якщо на ситуацію, що склалася, дивитися очима дітей, усе виглядає на рідкість прекрасно, оскільки сучасним журналам дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку все ще є про що розповісти сучасній дитині й чим її зацікавити.

Дитяча преса найяскравіше та по-особливому реагує на події, що відбуваються в суспільстві. Саме тому досить важливо вивчити як змістове наповнення дитячої періодики, так і культуру видання сучасних журналів і газет, призначених для найменших читачів. **Актуальність** нашої статті обумовлена необхідністю системного опрацювання проблеми становлення, функціонування й розвитку дитячої періодики.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Останнім часом проблемам вивчення та становлення сучасної дитячої преси в Україні приділяється значна увага. Так, серед науковців, які вивчали різнобічні аспекти функціонування видань для дітей, слід назвати М. Алексєєву, Л. Бельську, Т. Давидченко, Н. Ісакову, Н. Кіт, Л. Колесову, В. Моругу, Е. Огар, Ю. Стадницької, Т. Старченко та ін. Проаналізувавши існуючі на сьогодні поодинокі розвідки, ми робимо висновок, що вони

враховують лише окремі аспекти функціонування дитячої періодики, а структурно-функціональні характеристики дитячої преси, її цільова аудиторія й комунікативні прояви залишаються мало-дослідженими.

За даними Держкомтелерадіо України, у нашій країні зареєстровано понад 305 друкованих видань для дітей і юнацтва загальнодержавної сфери розповсюдження, тоді як загальна кількість зареєстрованих газет і журналів сягає 23 тисяч назв [1].

Кількість періодичних видань для дітей у державі свідчить про рівень її цивілізованості, культури, інтелекту, а також про перспективи її розвитку. Нове покоління повинно формуватися під впливом вдалої державної політики, сім'ї, громадськості та джерел інформації, що гарантуватимуть повноцінний усебічний розвиток дитини. Нам здається, що думка про занепад дитячої журналістики у зв'язку з ростом впливу телебачення є хибною, оскільки телебачення, або ж комп'ютер, жодною мірою не замінює періодики – це різні засоби інформації, що по-різному впливають на інтелектуальну діяльність дитини, формування її моральних цінностей і життєвих стереотипів.

Більше того, розвиток літератури й книговидавництва – це все ж таки справа державна. Навіть у Бразилії, де один із восьми жителів не вміє читати, держава прикріплює досвідчених консультантів, які допомагають видавництвам виробити власну стратегію й уникнути дилетантства. Цікавим є й досвід Болгарії: видавництва, що друкують «поп-читво» (бойовики, «мільні романи» тощо), виділяють певну суму для публікації некомерційних книг – дешевих і, головне, якісних – дитячих, освітніх тощо.

Болгарська дослідниця, доктор Маргарита Славова вважає, що причинами існування в Україні низькопробної літератури є відсутність цілеспрямованої державної політики й суспільного колективу, недостатність конкуренції та низькі смаки покупців.

Однак, незважаючи на статистику, проблеми культури видання, якості інформації й смислового навантаження, які несуть дитячі періодичні видання, залишаються нез'ясованими та потребують детальнішого опрацювання.

Мета статті полягає в з'ясуванні інформаційного наповнення дитячої періодики й окресленні головних теоретичних аспектів із метою покращення якості періодичних видань для дітей у сучасному інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Загально-відомо, що дитяча преса виконує, передусім, функції популяризації пізнавальних та педагогічних знань, вона повинна сприяти вихованню маленької дитини, формувати почуття дружби, поваги, милосердя, співчуття до ближнього й т. д. У дитячих часописах має розповідатися про нове в житті людей та доквіллі, відкриття науки й техніки, зміни в суспільстві. При цьому всі матеріали, розміщені в дитячій друкованій органі, не повинні суперечити морально-етичним нормам суспільства, більше того, вони мають пропагувати усталені цінності народу та суспільства в цілому [2]. Зважаючи на це, мета будь-якого видання для дітей полягає в навчанні, вихованні й усебічному розвитку дитини як майбутнього свідомого громадянина.

Закономірно, що світ української дитячої преси з кожним роком розширюється. Попри всі економічні, духовні, політичні, видавничі негаразди, дитячі журнали та газети здатні задовольнити вимоги найпримхливішого читача. Тематична різнобарвність і поліграфічна якість дитячих видань, яскравість і виразність художнього оформлення приваблюють як малих читачів, так і їхніх наставників.

Мабуть, не одна людина старшого віку, пригадуючи своє дитинство, назве відомі дитячі журнали «Малютко» (видається з 1960 р.), «Барвінок» (з 1928 р.) та «Однокласник». Їх по праву можна назвати патріархами української дитячої періодики. Завдання цих журналів полягає в тому, щоб інформація, надрукована на сторінках видань, зацікавила читачів, дала б поштовх до їх самостійної дослідницької діяльності. Сьогодні їм нелегко витримувати конкуренцію, але завдяки своїм багатолітнім традиціям, високій видавничій культурі, професійному підходу до komponування кожного номера вони залишаються серед провідних дитячих видань України. Маючи стабільну вікову категорію своїх адресатів, редактори видань намагаються зробити все можливе, аби зміст журналів ставав дедалі цікавішим, а оформлення – поліграфічно якіснішими. Автори пробують розширити діапазон зворотного зв'язку зі своїми читачами: цікаві відомості про українські звичаї й традиції, про тварин, ребуси, загадки, кросворди, оповідання зарубіжних письменників, анекдоти, жарти, різноманітні

конкурси, тести, дитячі малюнки, поетичні та прозові першотвори, лотереї, нагороди спонукають читачів до активної пізнавальної й комунікативної діяльності.

Сучасний «Однокласник» має понад 20 рубрик, цікаві інтерв'ю, плакати-постери з улюбленими виконавцями, бесіди на психологічні теми. В усіх виданнях – широкий вибір ігрових завдань, ребусів, кросвордів, лабіринтів, що робить дозвілля дитини максимально заповненим та корисно-пізнавальним.

Багато українських родин (а особливо батьків та людей старшого віку) не сприймають журнал «Пригоди Шрека» (24 сторінки, рекомендована ціна – 15 гривень) тільки тому, що головний герой несе за своїми зеленими плечима «вседозволеність» і таку систему цінностей, що не сприймаються, суспільством, суперечать його нормам та ідеалам. Цей момент, звичайно, наявний, але діти бачать людоїда Шрека зовсім по-іншому. Тому в контексті дитячого погляду стратегія журналу продумана цілком логічно. За своєю структурою він нагадує повітряну кулю, корзина якої наповнена маленькими віслюками, дракончиками, лабіринтами, домашніми рецептами приготування страв, ребусами, головоломками й іншими цікавими розвагами. До того ж у кожному номері випуску є незвичайне загадкове слово, відгадкою якому слугує «кодовий ключ Шрека». Звичайно ж, такі ж наповнення є й на сторінках інших дитячих періодичних видань. Однак перлини «Пригоди Шрека» заховані в його допоміжних засобах – справжні амулети, що здатні світитися в темряві й змінювати свій колір від нагрівання, карточки та наклейки різних видів – від блискучих (10 штук) до рухомих (сім штук) і пахучих (п'ять штук). Для зберігання амулетів створений спеціальний зелений футляр із невеличкими заглибинками, для наклейок – колекційний кольоровий альбом на 240 штук, у якому потрібно розмістити наклейки з малюнками героїв мультфільму так, щоб утворилася суцільна картинка. Усі випуски журналу пропонується зберігати в спеціальній картоновій «шреківській» папці зеленого кольору. Останній елемент використовується сьогодні багатьма дитячими виданнями – це ефективно й правильно, оскільки дитина змалечку повинна привчатися до власної культури: її речі не повинні валятися будь-де, а мусять мати конкретне місце.

Отже, дитячому журналу «Пригоди Шрека» вдалося поєднати багато потрібних дитині елементів: гру, пізнання, колекціонування та інтелектуальний вид діяльності. На сьогодні саме цей журнал – цілком сучасне живе видання, що йде в ногу з часом і вирізняється оригінальним, властивим лише йому поданням матеріалу.

Якщо говорити про інші дитячі друковані мас-медіа, то варто зупинитися на пізнавально-розважальному виданні «Професор Крейд». Гортаючи сторінки цього журналу для дітей, не можна не захопитися симпатичним маленьким у великих черевиках професором Крейдом. Надзвичайна цікавість, «геніальна» зовнішність, чудове почуття гумору й, звичайно ж, активна праця з будь-яким всезнайкою від 6 до 10 років зробили цей журнал відомим. Український щомісячник «Професор Крейд» (тираж – 60 тисяч) – надзвичайно яскраве та емоційне видання з прекрасною поліграфією й змістовим наповненням. Інформація в таких його рубриках, як English with fun, «Мандрик» (відкрий для себе Україну) та «Секрети зеленої планети» подаються на такому рівні, що неможливо перегорнути сторінку, не вивчивши її до кінця.

Приємно дивує й літературно-музичне доповнення журналу – диск із піснями, казками, караоке, розмальовками, пазлами, музичною лабораторією та комп'ютерною грою, який виходить раз у три місяці.

Варто зауважити, що для дитячої журнальної періодики України це велика рідкість, оскільки супроводження видання цифровим носієм – завжди складний і дорогий проект, що вимагає не тільки відповідних технічних рішень, а й знань особливостей дитячого світу. Так, для прикладу, одна із запропонованих комп'ютерних ігор пов'язана з життям українських чумаків. Її форма надзвичайно цікава. Так, на першому її рівні дитині потрібно правильно зібрати чумацьку торбу, поклавши в неї все те, що може знадобитися йому в дорозі: цибулину, окраєць хліба, трубку, тютюн, сірники, мотузку та інші речі, що лежать по різних кутках української хати. Якщо ж малюк не впорається із завданням, вусатий чумац у солом'яній шляпі, який лежить на мішках, по-філософськи зазначить: «Невеликий чумацький міх, а погано зібрати його – гріх! Почни спочатку» й поверне його назад. З усією сміливістю можна говорити, що колективу журналу «Професор Крейд» поки що вдається зацікавити потенційного покупця.

Аналізуючи ринок дитячої журнальної періодики, варто зупинитися на журналі «Пізнайко» (<http://www.posnayko.com>), що видається трьома мовами й зорієнтований на різну вікову категорію: «Пізнайко від 6 років» (українською), «Познайка» (російською, окреме видання), «Пізнайко від 2 до 6» (українською) і «Posnayko» (англійською). Формат кожного журналу продуманий з урахуванням особливостей дітей відповідного віку. Сучасний і стильний формат «Познайка» й «Пізнайко від 6» дає змогу помістити в ньому вдосталь цікавого матеріалу й текстів для читання, 3–4 рази на рік виходить у форматі великої настільної гри (розкладається весь журнал). Квадратний, книжковий формат «Пізнайко від 2 до 6» – найзручніший для маленьких ручок, за допомогою доклеюк перетворюється на книжку-іграшку, усередині має велику розмальовку, що розкладається. Зменшений формат «Posnayko» – дуже зручний для занять, може поміститися в будь-яку сумку, усередині вставлено плакат, що розкладається, із новою лексикою й настільною грою для засвоєння матеріалу за темою номера. В усіх журналах присутній корпоративний герой – Пізнайко, котрий спілкується з дітьми їхньою мовою (а не повчально) та, крім журналів, з'являється в житті дітей у різноманітних ситуаціях як справжній друг – пише листи, з'являється на екрані телевізора, приходять на свята й дні народження.

Зміст кожного журналу будується за принципом пригоди, що відбувається із читачем від сторінки до сторінки. Це зв'язує наповнення журналу воедино й дає змогу дитині прочитати журнал повністю із задоволенням. У журналах гармонійно поєднуються пізнавальний і літературний матеріал, розвивальні та ігрові завдання.

Головна відмінність «Пізнайка» – його ігрове спрямування. Тобто всі матеріали, навіть серйозні енциклопедичні відомості, подаються через гру – найприродніше для малечі заняття. До того ж, герої журналу – симпатичні, неагресивні звірята: Борсучок Пізнайко, Білочка Проня, Хом'ячок Ласунчик, Стара Ворона, – мають власну неповторну особистість, свою казкову країну й «біографію пригод». Тож діти, довіряючи своїм улюбленим персонажам, долають разом із ними карколомні перешкоди й учаться найголовніших речей – дружби, уміння спілкуватися, знаходити вихід із найскладніших ситуацій та просто бути собою.

Ще одна відмінність «Пізнайка» – у тому, що всі його номери тематичні (наприклад «Кулінарний», «Зимовий», «Різношерстий», «Туземний», «Спортивний», «Динозаврячий» тощо). Тобто кожен випуск журналу присвячується якійсь одній темі, що розглядається з усіх боків до самого денця.

На сторінках журналів постійно оголошуються конкурси, які стимулюють дитину якомога ширше й глибше пізнавати світ, читати, а кожна дитина, котра взяла участь у конкурсі, одержує відгук – приз, диплом, вітальну листівку, лист.

Більшість матеріалів журналу спрямовано на розвиток національної самосвідомості й поваги. Це суто український продукт, що виховує українських громадян, справжніх патріотів.

Отже, відмінна поліграфія, оригінальне оформлення, глибокий зміст, надзвичайно цікава форма подачі матеріалу й неймовірно живий ілюстративний матеріал зробили «Пізнайку» одним із найкращих дитячих журналів України.

Із вересня 2006 р. почав виходити львівський журнал «Ангелятко» (<http://www.angelyatko.com.ua>). Він призначений для дітей від двох до семи років. На сьогодні це чудовий ілюстрований дитячий журнал, наповнений пізнавальними оповіданнями, добрими казками, інтелектуальними завданнями на розвиток логічного мислення, спостережливості, кмітливості. Він споряджений іграшками-саморобками та якісними літературними текстами українською мовою.

За неофіційними даними, любов'ю й увагою українських дітей користуються також такі дитячі видання, як «Маленька фея та сім гномів» (<http://www.feya.net.ua>) – журнал для дівчаток від п'яти до дев'яти років; «Мамине сонечко» (<http://www.feya.net.ua/vydannia/7>) – для дітей від двох до п'яти років; «Ангеляткова наука» – призначена для розвитку й навчання малят 5–6 років у формі захоплюючих ігор; пізнавальний журнал «Стежка», що є комплексною грою. Головним героєм кожного нового випуску є відомий казковий або мультиплікаційний герой, де поряд із завданнями на розвиток розумових здібностей подаються завдання зі словами на розвиток зв'язного мовлення, цікаві відомості про рослинний і тваринний світ; народознавчий журнал «Дивосвіт»; тримовний

журнал «Апельсин»; двомовний «Веселі картинки», розрахований на дітей молодших класів, і багато інших цікавих видань.

Зручними в користуванні та систематичному засвоєнні нових знань є тематичні випуски дитячих видань. Вони не тільки подають нову цікаву інформацію з гарними ілюстраціями, а й перевіряють засвоєні знання за допомогою ребусів, кросвордів, логічних завдань, саморобок, розмальовок і коміксів.

Унікальним можна назвати дитячий журнал «Зернятко». Це перше дитяче видання, яке основну увагу приділяє вихованню християнської моралі, що ненав'язливо подається в цікавих розповідях, коміксах, малюнках, кросвордах і саморобках. Розглядаються різні морально-етичні теми, які актуальні в середовищі маленького читача.

Із 2000 р. в Україні видається дитячий мистецький журнал «Джміль». Він легко й цікаво знайомить читачів з азами живопису, музики й літератури. Матеріали журналу направлені на розвиток художньої культури, зв'язного мовлення, акторських здібностей, логіки, асоціативного мислення, подаються методичні вказівки щодо роботи батьків із дітьми, учителів на уроках малювання та розвитку творчих здібностей у цілому. Тут можна знайти також тексти дитячих пісень із нотами, уроки танців.

Дитячий журнал «Вулик», гаслом якого є «навчатися – граючись», – це світ дитячої фантазії, він спонукає до винахідливості, нестандартних рішень, веселих витівок і перипетій. Головний герой – Бджілка – прототип дитини, котра є активною у фізичному, емоційному та пізнавальному планах; моторна, жвава, весела, позитивна й оптимістична, не боїться помилок – розкута та смілива.

Цікавими є рубрики журналу: «Школа Гідності», «Криниця легенд», «Логічні розваги», «Математична галявина», «Лабораторія відкриттів», «Академія Магії», «Конкурси та призові завдання від “Вулика”», «Лісові цікавинки», «Мовленнєві розваги», «Лісова ігротека», «Методичний плакат».

«Вулик» – один із небагатьох дитячих журналів, який твориться фахівцями-педагогами, тому він і став взірцем дитячої преси України.

Цікавий та неординарний журнал «Дитяча Академія» друкується лише з 2003 р., а вже встиг завоювати прихильність читачів, адже загальний тираж видання – близько 24 000 примірників. Журнал ґрунтується на співпраці з читачами (друкуються їхні матеріали, фото, існує «Клуб друзів»), висвітлюється активне життя сучасних дітей – участь у фестивалях та конкурсах. Крім цікавої інформації про історію, культуру, спорт і кумирів, подається підбірка різноманітних кросвордів, жартів та ребусів.

Щодо дитячих газет, то їх асортимент не такий великий, як журналів. Відомі нам «Дитяча газета», «Жива вода», «Зірка», «Літ-україночка», «Перчень», «Я сам(а)», «Велика дитяча газета», «Казковий вечір» заслуговують окремої розмови. Але варто згадати, що, окрім всеукраїнських газет, починає розвиватися шкільна преса.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Окреслюючи контури сучасної української періодики для дітей, ми робимо висновок, що ані батькам, ані видавцям не варто думати, що ніша дитячої преси вже повністю зайнята й має сформовану структуру. Журнали та газети для дітей намагаються ставати дедалі цікавішими як щодо інформаційного наповнення, так і щодо поліграфії. Потрібно пам'ятати, що чим до більшої кількості періодики мають доступ діти, тим краще, бо це дає їм змогу аналізувати й порівнювати, розширювати кругозір, змінювати власні смаки та вподобання. Отже, в науці є перспективи для подальшого дослідження зазначеної теми.

Список використаної літератури

1. Всеукраїнська нарада редакторів друкованих періодичних видань для дітей та юнацтва і керівників видавництва дитячої літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://comin.kmu.gov.ua/document/56282/>
2. Прокопчук О. Сучасна періодика для дітей: яка вона? / О. Прокопчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://h.ua/story/19451/>